

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка II курсу 10-283 М (з)
група

Спеціальності:

262 «Правоохоронна діяльність»

Освітньо-професійної програми

«Правоохоронна діяльність»

Ткач Наталя Олегівна

Керівник к.ю.н., доц. Гавловська А.О.

Рецензент д.ю.н., проф. Шкута О.О.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-правові основи транскордонного співробітництва в діяльності державної прикордонної служби України.....	7
1.1 Поняття, ознаки та зміст транскордонного співробітництва.....	7
1.2. Принципи, функції та організаційно-правові форми транскордонного співробітництва.....	13
1.3. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва.....	22
РОЗДІЛ 2. Роль державної прикордонної служби України в сфері транскордонного співробітництва.....	28
2.1. Функції та повноваження Державної прикордонної служби України у сфері транскордонного співробітництва.....	28
2.2. Роль ДПСУ у забезпеченні національної безпеки в рамках транскордонного співробітництва.....	35
2.3. Проблеми та перспективи розвитку транскордонного співробітництва Державної прикордонної служби України.....	38
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах транскордонне співробітництво набуває особливого значення для забезпечення національної та регіональної безпеки. Україна, яка розташована на геополітичному перехресті між Європейським Союзом та країнами Східної Європи, стикається з низкою викликів, серед яких: контроль нелегальної міграції, протидія транскордонній злочинності, забезпечення економічної та екологічної безпеки. З огляду на військову агресію російської федерації та актуальність інтеграційних процесів з ЄС, транскордонне співробітництво в діяльності Державної прикордонної служби України (далі - ДПСУ) є критично важливим для стабільності та ефективної охорони державного кордону, адже ДПСУ відіграє ключову роль у протидії сучасним загрозам, водночас забезпечуючи дотримання міжнародних стандартів охорони кордону та розвитку партнерських відносин із суміжними країнами. Однак ефективність цього співробітництва залежить не лише від правових інструментів і функціональних можливостей служби, а й від гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, підвищення технічної спроможності та розвитку кадрового потенціалу. У цьому контексті дослідження проблем та перспектив транскордонного співробітництва є важливим науковим завданням.

Окремі аспекти транскордонного співробітництва в діяльності державної прикордонної служби України досліджували у своїх працях такі науковці, як: І.В. Братко [12], П.Ю. Беленький [18], Д.М. Белов, В.В. Гончарук [15], В.І. Дербак [16], А.Дунська, Г.Жалдак [27], І. Журба [24], В.М. Качур [21], А.Ю. Лебедева [22], Н.А. Мікула [17], Л.М. Несух, Ю.В. Палагнюк [14], В.Ф. Проскура [19], І. Студенніков [20], В.В. Толкованов [23], В.А. Устименко [1], О.М. Цукан [13], та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ №672-Д від 01.11.2024 р.).

Мета дослідження – комплексний аналіз теоретико-правових основ транскордонного співробітництва та визначення ролі Державної прикордонної служби України в цьому процесі з огляду на сучасні виклики російсько-української війни та перспективи інтеграції з ЄС.

Для досягнення визначеної мети дослідження було поставлено наступні завдання:

- 1) визначити поняття, ознаки та зміст транскордонного співробітництва;
- 2) дослідити принципи, функції та організаційно-правові форми транскордонного співробітництва;
- 3) оцінити нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва України;
- 4) розкрити функції та повноваження ДПСУ у сфері міжнародного співробітництва та протидії транскордонним загрозам;
- 5) дослідити роль ДПСУ у забезпеченні національної безпеки;
- 6) визначити основні проблеми транскордонного співробітництва ДПСУ та окреслити перспективні напрями його розвитку.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері транскордонного співробітництва.

Предмет дослідження – принципи, функції та організаційно-правові механізми транскордонного співробітництва ДПСУ, проблеми та перспективи його розвитку в контексті інтеграційних процесів та забезпечення національної безпеки.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використовуються такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез – для структурування теоретичних положень про транскордонне співробітництво та діяльність ДПСУ у цій сфері; порівняльно-правовий метод – для порівняння міжнародних стандартів охорони кордону та нормативного забезпечення транскордонного співробітництва в Україні; системний метод – для дослідження взаємозв'язку між функціями ДПСУ, національною безпекою та міжнародною співпрацею; формально-юридичний метод – для вивчення законодавчих актів та міжнародних договорів, що регулюють транскордонне співробітництво; прогностичний метод – для визначення перспективних напрямів розвитку транскордонного співробітництва та інтеграції України у європейську систему охорони кордонів та ін.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у:

- визначенні сучасних підходів до розуміння транскордонного співробітництва та уточненні його сутності з урахуванням специфіки діяльності Державної прикордонної служби України (ДПСУ);
- аналізі функцій ДПСУ в умовах сучасних викликів, таких як транскордонна злочинність, нелегальна міграція, екологічні проблеми, і їх зв'язку з транскордонною співпрацею;
- розкритті актуальних підходів до міждержавної координації дій із запобігання кризам у прикордонних районах.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у використанні матеріалів дослідження у навчальних курсах з

міжнародного права, адміністративного управління та транскордонної співпраці, при розробці програм підвищення рівня регіонального розвитку через участь у транскордонних проектах.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження, складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.1 Поняття, ознаки та зміст транскордонного співробітництва

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» транскордонне співробітництво виступає видом міжнародного територіального співробітництва, яке може здійснюватися шляхом «1) утворення нових або приєднання до існуючих органів міжнародного територіального співробітництва, зокрема до об'єднань єврорегіонального співробітництва, європейських об'єднань територіального співробітництва, єврорегіону; 2) укладення угод про міжнародне територіальне співробітництво в окремих сферах; 3) розроблення та реалізації спільних ініціатив, заходів, проектів, програм та стратегій в окремих сферах, що передбачає координацію дій суб'єктів і учасників міжнародного територіального співробітництва та акумулювання ресурсів на визначений період для спільної реалізації відповідних заходів; 4) встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами і учасниками міжнародного територіального співробітництва, зокрема в рамках міждержавних комісій, рад, робочих груп» [5].

Транскордонне співробітництво – це форма взаємодії між територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, державними установами та приватними суб'єктами, розташованими в прикордонних регіонах сусідніх держав. Основна мета ТКС — вирішення спільних соціально-економічних, культурних та екологічних проблем, а також стимулювання розвитку прикордонних регіонів через об'єднання ресурсів і зусиль.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» (втратив чинність) містив наступне визначення його поняття «транскордонне співробітництво - спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [4]. Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» визначає, що «транскордонне співробітництво - вид міжнародного територіального співробітництва між суб'єктами і учасниками таких відносин у межах регіонів, прилеглих до державного кордону України, у тому числі відокремлених водними об'єктами, відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин сусідніх держав, у тому числі відокремлених водними об'єктами, у межах компетенції, визначеної національним законодавством та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [5].

Таке нормативно-правове закріплення поняття «транскордонне співробітництво» містить позитивні аспекти, зокрема:

- охоплює різноманітні сфери (економічну, соціальну, наукову, технологічну, екологічну, культурну тощо), що відповідає багатогранному характеру транскордонного співробітництва;
- фокусує увагу на кооперації між суб'єктами транскордонного співробітництва, що сприяє їх інтеграції та взаємодії;
- формулювання дозволяє враховувати специфіку різних відносин між суб'єктами та учасниками в межах їхньої компетенції;
- уточнює, що транскордонне співробітництво здійснюється у регіонах, прилеглих до державного кордону, включаючи ті, що розділені водними об'єктами;

- забезпечує врахування міжнародних зобов'язань України, надаючи визначенню більше юридичної сили;
- включає всі форми транскордонного співробітництва в межах компетенції, визначеної як національним законодавством, так і міжнародними угодами.

При цьому нормативно-правове закріплення поняття “транскордонне співробітництво” відмічається відсутністю прив'язки до міжнародних договорів, обмеженою юридичною ясністю та складністю формулювання.

Як зауважують А.Р. Дунська та Г.П. Жалдак серед наукових підходів до розуміння поняття транскордонного співробітництва можна виділити наступні: 1) транскордонне співробітництво розглядається як співпраця та спільні дії; 2) як форма діяльності або елемент; 3) як стратегічних орієнтир [27, с. 56].

На думку Н. Мікули транскордонне співробітництво – це «специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні. Така діяльність має низку особливостей, а саме: наявність кордону і необхідність його облаштування, спільне використання природних ресурсів і, відповідно, спільне вирішення проблем екологічної безпеки; більш широке взаємне спілкування населення сусідніх держав та особисті зв'язки людей; значно вище навантаження на інфраструктуру» [28].

До основних характеристик транскордонного співробітництва відносяться такі:

- територіальна прив'язаність (співпраця охоплює прикордонні регіони, які мають спільний кордон);
- спільні інтереси (взаємодія базується на вирішенні проблем, що стосуються всіх сторін, наприклад, екологія, інфраструктура, імпорт/експорт);

- добровільність (участь у співробітництві ґрунтується на зацікавленості сторін і не є примусовою);
- мультиакторність (у співробітництві можуть брати участь не лише державні органи, а й приватний сектор, громадські організації, освітні установи та ін.);
- міжнародний характер (транскордонне співробітництво включає партнерів із різних країн, що зумовлює потребу узгоджувати дії відповідно до норм міжнародного та національного права);
- інституційна підтримка (важливою умовою для ефективного функціонування транскордонного співробітництва є наявність правових механізмів, інституцій та фінансових ресурсів для реалізації спільних проектів);
- транскордонне співробітництво охоплює різноманітні напрямки діяльності, що спрямовані на досягнення збалансованого розвитку регіонів.

Основними елементами змісту транскордонного співробітництва є:

1. Економічна співпраця (сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій, розвиток спільної інфраструктури та логістичних мереж).
2. Соціально-культурні проекти (підтримка програм в галузі освіти, охорони здоров'я, туризму та культури, а також створення умов для обміну досвідом між громадами).
3. Екологічне співробітництво (координація дій у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів (наприклад, захист річок та лісів, управління відходами)).
4. Інфраструктурні проекти (розвиток транспортних коридорів, побудова нових доріг, мостів, залізничних сполучень, що поєднують прикордонні регіони).

5. Правопорядок та безпека (спільна боротьба з транскордонною злочинністю, нелегальною міграцією, а також координація дій у сфері надзвичайних ситуацій та охорони кордону).

6. Інноваційний розвиток (створення кластерів інноваційних підприємств, обмін науково-технічними розробками, впровадження цифрових технологій у регіональному управлінні).

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» транскордонне співробітництво здійснюється шляхом:

- «1) реалізації спільних проектів та програм;
- 2) укладання угод про транскордонне співробітництво;
- 3) утворення або приєднання до об'єднання євро регіонального співробітництва;
- 4) приєднання до європейського об'єднання територіального співробітництва;
- 5) утворення євро регіону» [5].

На думку Н. Мікули та П. Беленький транскордонна співпраця має чотири рівні: «1) міжнародний рівень, на якому реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору; 2) державний рівень, на якому виробляється національна політика у сфері транскордонного співробітництва та узгоджуються національні інтереси із загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей; 3) регіональний рівень, на якому реалізується регіональна політика розвитку транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та регіональних зацікавлень, здійснюється відповідна координація із регіонами сусідніх країн; 4) місцевий рівень, на якому здійснюється координація планів розвитку, що запропоновані місцевою владою відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій» [29].

З метою підтримки розвитку транскордонного співробітництва на державному рівні, Кабінетом Міністрів України прийнято Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки (попередні програми транскордонного співробітництва були розраховані на 2007-2010 рр., на 2011-2015 рр. та 2016-2020 рр.) у якій визначено, що «зміцнення добросусідських відносин та поглиблення транскордонного співробітництва є особливо актуальним для України в умовах поточних викликів і зовнішніх загроз та з урахуванням європейського вектора розвитку нашої держави. Транскордонне співробітництво є одним з ефективних інструментів поглиблення взаємодії його суб'єктів та учасників для спільного виконання завдань щодо місцевого та регіонального розвитку, підтримки економічного зростання, стимулювання і впровадження інновацій, що сприяє прискоренню процесів наближення рівня життя населення регіонів України до середньоєвропейського рівня та здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні» [37].

У відповідності до даної Програми пріоритетними напрямками транскордонного співробітництва є:

- економічний розвиток: сприяння торгівлі, інвестиціям, розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах;
- інфраструктура: покращення транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури для підвищення мобільності населення та бізнесу;
- гуманітарна співпраця: освітні, культурні та наукові обміни, які сприяють соціальній інтеграції та зміцненню добросусідських відносин;
- екологія: спільне вирішення екологічних проблем, охорона природних ресурсів, управління водними об'єктами та боротьба зі змінами клімату.

1.2. Принципи, функції та організаційно-правові форми транскордонного співробітництва

Транскордонне співробітництво є важливою складовою міжнародних відносин, яка спрямована на вирішення спільних проблем та розвиток прикордонних регіонів сусідніх держав, ґрунтується на певних принципах, виконує низку функцій та реалізується у конкретних організаційно-правових формах.

Як складовий елемент міжнародного територіального співробітництва транскордонне співробітництво ґрунтується на принципах визначених у ч. 2 ст. 4 Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» [5].

В межах даної роботи розкриємо їх зміст:

1) принцип законності передбачає, що транскордонне співробітництво ґрунтується на дотриманні норм національного законодавства, міжнародних договорів та загальноприйнятих принципів міжнародного права, даний принцип забезпечує правову основу для діяльності суб'єктів та учасників міжнародного територіального співробітництва;

2) принцип відповідальності визначає, що суб'єкти та учасники співробітництва зобов'язані відповідально виконувати покладені на них завдання, даний принцип також передбачає підзвітність і контроль за досягненням визначених цілей;

3) принцип відкритості забезпечує прозорість діяльності, доступ до інформації щодо проєктів, програм та результатів співробітництва, стимулює участь громадянського суспільства та зацікавлених сторін;

4) принцип інклюзивності, у відповідності до якого гарантується залучення до співробітництва всіх зацікавлених сторін, незалежно від їхніх статусу, походження чи регіонального розташування,

також, даний принцип сприяє забезпеченню рівноправності в участі регіонів та громад;

5) принцип чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності, у відповідності до якого визначаються конкретні функції та обов'язки для центральних і місцевих органів влади, а також інших учасників, даний принцип також знижується ризик дублювання або конфлікт повноважень;

6) принцип гармонізації державних, регіональних та місцевих інтересів у відповідності до якого враховується специфіка і потреби регіонів при формуванні політики на національному рівні, забезпечується баланс між державними пріоритетами та інтересами місцевих громад;

7) принцип рівних можливостей доступу до співробітництва, зокрема, всі регіони та громади України мають рівний доступ до участі в міжнародних програмах і проєктах, у відповідності до даного принципу запобігається дискримінації за географічною чи соціально-економічною ознаками;

8) принцип розмежування повноважень між органами влади з метою уникнення дублювання функцій між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, підвищення ефективності вирішення завдань у сфері співробітництва;

9) принцип створення ефективних механізмів забезпечення умов для співробітництва з метою впровадження правових, фінансових та організаційних інструментів для реалізації проєктів і забезпечення підтримки інституційної спроможності учасників співробітництва;

10) принцип рівності прав і можливостей передбачає недопущення дискримінації за будь-якими ознаками, гарантує рівний доступ до ресурсів, проєктів і програм;

11) принцип відповідності напрямів співробітництва державній регіональній політиці, зокрема, ініціативи міжнародного територіального співробітництва повинні відповідати стратегічним цілям державної

регіональної політики, даний принцип також передбачає забезпечення узгодженості між національними пріоритетами та місцевими ініціативами;

12) принцип об'єктивності та економічної обґрунтованості конкурсного відбору передбачає те, що проекти та програми фінансуються за результатами прозорого і незалежного конкурсу, при врахуванні соціально-економічної доцільності і можливості досягнення поставлених цілей;

13) принцип концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних проектах передбачає, що кошти спрямовуються на проекти, що мають найбільший вплив на регіональний розвиток та забезпечують досягнення цілей, визначених Державною стратегією регіонального розвитку.

Функції транскордонного співробітництва охоплюють кілька напрямів. Перш за все, така співпраця виконує економічну функцію, сприяючи розвитку підприємництва та залученню інвестицій у прикордонні регіони, адже спільні економічні проекти допомагають створити нові робочі місця, покращити транспортну інфраструктуру та розширити ринки збуту для місцевих виробників.

Не менш важливою є соціальна функція транскордонного співробітництва, яка спрямована на підвищення якості життя населення прикордонних регіонів через покращення доступу до соціальних послуг, охорони здоров'я, освіти та культури, що сприяє зміцненню соціальної згуртованості та інтеграції громад.

Значне місце у діяльності транскордонного співробітництва займає екологічна функція, адже, прикордонні регіони часто мають спільні природні ресурси (річки, ліси, заповідники), тому співпраця у сфері охорони довкілля є надзвичайно важливою. Спільне управління природними ресурсами та моніторинг екологічної ситуації дозволяють попередити виникнення екологічних катастроф та сприяють сталому розвитку територій. Крім того, транскордонне співробітництво виконує

безпекову функцію, яка спрямована на забезпечення правопорядку та протидію транскордонній злочинності, нелегальній міграції і контрабанді.

Слід зауважити, що формами реалізації транскордонного співробітництва є т.з. Єврорегіони, транскордонні програми ЄС, спільні інфраструктурні об'єкти, співробітництво за різними сферами суспільного-економічного життя, спільне управління кризами.

Єврорегіон – це організаційно-правова форма співробітництва між прикордонними регіонами кількох держав, що створюється з метою вирішення спільних проблем, розвитку економіки, культури та захисту довкілля та виступає платформою для регулярного діалогу і обміну досвідом. Наприклад, Єврорегіон «Буг» (співпраця між Україною, Польщею та Білоруссю, спрямована на розвиток транскордонної інфраструктури, екологічних проєктів та культурного обміну), Єврорегіон «Карпати» (взаємодія України, Польщі, Словаччини, Угорщини, спрямована на збереження культурної спадщини, розвиток туризму та екологічної інфраструктури).

Транскордонні програми ЄС реалізуються в межах фінансових інструментів ЄС, таких як Інструмент добросусідства (ENI) та мають на меті вирішення соціально-економічних проблем прикордонних регіонів. Наприклад, Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 рр. (Cross-border Cooperation Program Poland-Belarus-Ukraine 2014–2020) – проєкти з модернізації транспортної інфраструктури, спільного управління природними ресурсами та покращення умов життя населення [31]; Програма транскордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 рр. – «ціллю програми є підтримка заходів за допомогою Європейського Союзу, що спрямовані на інтенсифікацію та поглиблення соціально-економічного співробітництва між регіонами України та регіонами країн-членів, що поділять спільний кордон» [32].

Спільні інфраструктурні проєкти – передбачають будівництво та модернізацію об'єктів інфраструктури (доріг, мостів, пунктів пропуску тощо), які мають транскордонне значення. Наприклад, будівництво мосту через річку Дністер між Україною та Молдовою; модернізація пунктів пропуску «Ягодин-Дорогуськ» та «Краківець-Корчова» між Україною та Польщею та ін.

Співробітництво за різними сферами суспільного-економічного життя: 1) екологічне співробітництво включає спільні заходи з охорони навколишнього середовища, моніторингу природних ресурсів та реагування на екологічні загрози (наприклад, проєкти зі збереження біорізноманіття в Карпатському регіоні в рамках ініціатив Євросоюзу «Карпати», реабілітація басейну річки Західний Буг між Україною та Польщею); 2) культурне співробітництво може передбачати проведення культурних фестивалів, обмін мистецькими колективами, реалізація програм розвитку культурної спадщини (наприклад, Фестиваль «Європейські дні добросусідства» на кордоні України та Польщі, спільні виставки та культурні заходи у Львівській та Закарпатській областях з сусідніми країнами); 3) економічне співробітництво передбачає створення транскордонних кластерів, спільних підприємств, розвиток торгівлі та залучення інвестицій у прикордонні регіони (наприклад, створення агропромислового кластеру в Закарпатській області з угорськими партнерами, спільні торговельні майданчики для малого та середнього бізнесу між Україною та Румунією); наукове та освітнє співробітництво у вигляді партнерства між університетами, проведення спільних досліджень, академічний обмін студентами та викладачами (наприклад, програма обміну студентами між університетами України та Угорщини: Програма обміну для студентів вищих навчальних закладів/Global UGRAD (програма культурного обміну, яка здійснюється Бюро у справах освіти та культури Державного департаменту США та підтримується народом Сполучених Штатів Америки).

Спільне управління кризами є важливим напрямом транскордонного співробітництва, що включає координацію дій між сусідніми державами з метою запобігання, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які зачіпають прикордонні регіони.

Приклади спільного управління кризами в Україні

1. Управління паводками в басейні річки Тиса (країни-учасники: Україна, Угорщина, Словаччина, Румунія): створено систему раннього попередження про паводки, побудовано дамби та водоочисні споруди, проводяться регулярні спільні тренування рятувальних служб.

2. Програма «PREVENT» (2021–2023) (країни-учасники: Україна, Польща, Румунія): реалізація заходів з підготовки до лісових пожеж у прикордонних регіонах, забезпечення пожежними автомобілями та дронами для моніторингу лісових масивів, навчання українських та європейських рятувальників.

3. Координація реагування на пандемію COVID-19 (країни-учасники: Україна та країни ЄС): надання Україні медичного обладнання та вакцин через спільні програми ЄС, узгодження транскордонних заходів контролю над поширенням вірусу, обмін інформацією про епідеміологічну ситуацію.

4. Проєкт «Польща-Україна: управління техногенними катастрофами»: модернізація систем оповіщення населення у Львівській області, спільні навчання українських та польських служб з ліквідації хімічних катастроф.

5. Спільні дії під час енергетичної кризи 2022–2023 років: координація зусиль для відновлення енергетичної інфраструктури після атак, поставки генераторів, трансформаторів та іншого обладнання з ЄС до прикордонних регіонів України.

Партнерства між муніципалітетами та місцевими громадами — це форма транскордонного та внутрішнього співробітництва, яка передбачає укладання угод між місцевими органами влади різних регіонів або країн,

які спрямовані на спільне вирішення актуальних проблем у сферах інфраструктури, освіти, культури, екології тощо.

Перевагами такого партнерств є:

1. Розвиток інфраструктури шляхом реалізація спільних проєктів з модернізації транспортних мереж, комунальних послуг, водопостачання тощо (наприклад, співробітництво українських міст з польськими містами у межах програми «Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027» сприяє розбудові інфраструктури на прикордонних територій. «Програма на період 2021-2027 років спочатку була підготовлена у тристоронньому форматі як продовження попередньої плідної та успішної транскордонної співпраці. Однак через використання білоруською владою мігрантів на зовнішніх кордонах ЄС та подальшу участь білорусі у військовій агресії росії проти України у 2022 році транскордонне співробітництво з білоруссю було призупинено. Як наслідок, Програма 2021-2027 має двосторонній характер» [34].

2. Освітні ініціативи, які передбачають обмін учнями, студентами, освітянами з метою покращення знань, впровадження інновацій у навчальний процес. Наприклад: співпраця між містами Львів (Україна) та Краків (Польща) передбачає обмін студентами університетів, організацію освітніх форумів та літніх шкіл.

3. Культурна співпраця передбачає проведення спільних фестивалів, виставки, культурні події, які зберігають і популяризують культурну спадщину регіонів. Наприклад: організація транскордонного фестивалю «Дні Добросусідства» між громадами України та Польщі.

4. Екологічні ініціативи сприяють реалізації проєктів у сфері охорони навколишнього середовища, очищення річок, збереження біорізноманіття, створення природоохоронних зон. Наприклад: українські та словацькі громади разом працюють над проєктом відновлення річки Уж у межах програми «Green Deal Across Borders», яка

сприяє прийняттю Україною довгострокових рішень в сфері енергетичної та кліматичної політики на шляху країни до повноправного членства з ЄС.

5. Підвищення ефективності управління, оскільки муніципалітети можуть обмінюватися найкращими практиками у сфері адміністративного управління, фінансового планування та залучення громадян до процесів прийняття рішень. Наприклад: Угода між Ужгородом (Україна) та Ньїредьгаза (Угорщина) включає обмін досвідом у створенні центрів адміністративних послуг.

Програма ЄС «Interreg Europe» - це «програма міжрегіонального співробітництва, співфінансована Європейським Союзом, спрямована на зменшення диспропорцій у рівнях розвитку, зростання та якості життя в різних регіонах Європи. Програма триватиме з 2021 по 2027 рік.» [35]. Наприклад, у межах цієї програми Львівська область співпрацює з польськими громадами для розвитку велосипедної інфраструктури, популяризації екологічного туризму та спільного брендингу регіонів, Івано-Франківськ співпрацює з Жешувом (Польща) в сфері відновлення історичних пам'яток, організації міжнародних ярмарків ремесел та створення креативних просторів для молоді.

Партнерства між муніципалітетами та місцевими громадами мають значний вплив на розвиток місцевої демократії, зокрема, шляхом залучення громадян до участі в реалізації проєктів стимулюється активність мешканців та підвищує їхню довіру до місцевої влади, а реалізація спільних ініціатив сприяє соціальній згуртованості та подоланню культурних бар'єрів між громадами.

Таким чином, транскордонне співробітництво є комплексним явищем, що базується на певних принципах, виконує важливі функції та реалізується у різних організаційно-правових формах. Його значення полягає у створенні умов для сталого розвитку прикордонних регіонів, поліпшенні якості життя населення та зміцненні добросусідських відносин. Для України розвиток транскордонного співробітництва

набуває особливого значення у контексті європейської інтеграції, оскільки сприяє поглибленню співпраці з країнами ЄС та інтеграції до загальноєвропейських структур.

В умовах російсько-української війни пріоритети транскордонного співробітництва змінилися, зокрема, зміни відбулися у бік невідкладної гуманітарної підтримки. Сусідні держави, такі як Польща, Румунія, Угорщина та Словаччина, активно залучилися до надання гуманітарної допомоги: відкриття центрів для біженців, забезпечення медичних потреб, надання житла та продовольства. Це співробітництво перейшло у стратегічну площину, оскільки Україна змушена створювати довготривалі механізми інтеграції вимушених переселенців, що опинилися за кордоном. Наприклад, Польща не лише прийняла мільйони українців, а й активно підтримує Україну на міжнародній арені, в т.ч. реалізує спільні проекти щодо відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів, забезпечення освіти для дітей-переселенців та доступу до медицини.

Слід зауважити, що сьогодні транскордонна співпраця зосереджена на: посиленні охорони кордонів (спільні дії прикордонних служб України та сусідніх держав спрямовані на запобігання нелегальним перетинам, контрабанді зброї та захист цивільного населення) та оборонних ініціативах (Польща та країни Балтії активно співпрацюють із Україною у постачанні озброєння, обміні досвідом та організації навчань для військових). Після завершення активної фази війни транскордонне співробітництво відіграватиме важливу роль у відбудові країни, адже, вже зараз спостерігається переорієнтація на логістичну інтеграцію (Європейські країни створюють спільні транспортні коридори для доставки гуманітарної та військової допомоги в Україну, а також для експорту української продукції) та відновлення економічної активності (Україна та сусідні держави працюють над залученням інвестицій у

прикордонні території, створенням нових виробництв і стимулюванням підприємницької діяльності).

Також, як зауважує Ю.В. Окуньовська «з 4 березня 2022 року за рішенням Європейської комісії було призупинено транскордонне співробітництво і транснаціональне співробітництво з Росією і Білоруссю. За словами представниці Єврокомісії з питань згуртування і реформ Елізи Феррейри, було порушено ряд міжнародних договорів та Статут ООН, тому потрібно було призупинити будь-яку співпрацю з Росією та Білоруссю» [36, с. 70].

1.3. Нормативно-правове забезпечення в сфері транскордонного співробітництва

Нормативно-правове забезпечення в сфері транскордонного співробітництва складають міжнародні та національні нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини між прикордонними регіонами України та суміжними країнами.

До міжнародних нормативно-правових актів, які в тій чи іншій мірі врегульовують сферу транскордонного співробітництва відносяться:

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС - передбачає розвиток транскордонної співпраці в різних сферах, таких як екологія, транспорт та охорона здоров'я, також, закладає підґрунтя для залучення України до європейських проєктів з транскордонної співпраці, стимулюючи реалізацію програм розвитку інфраструктури та економічної інтеграції.

2. Європейська політика сусідства, Інструмент європейського сусідства та партнерства (ІЄСП) (European Neighbourhood and Partnership Instrument), План дій щодо Європейської політики сусідства та плани дій між ЄС та кожною країною-партнером - основні механізми взаємодії ЄС

із сусідніми країнами для забезпечення стабільності, безпеки й економічного розвитку, які охоплюють країни Східної Європи, Північної Африки та Близького Сходу; особливу увагу приділяє країнам з якими ЄС має угоди про асоціацію (Україна, Грузія, Молдова).

3. Конвенції Ради Європи: Україна бере участь у ряді конвенцій Ради Європи, зокрема Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами чи властями (Мадрид, 1980 р.), яка сприяє юридичному та організаційному забезпеченню співпраці місцевих органів влади прикордонних регіонів, закріплюючи механізми для укладання угод і обміну досвідом.

4. Програми ENI CBC (European Neighbourhood Instrument Cross-Border Cooperation): Програми транскордонної співпраці в рамках Європейського інструменту сусідства забезпечують фінансування проєктів, які покращують соціально-економічний розвиток та співпрацю між прикордонними регіонами України та ЄС (наприклад, програми для модернізації інфраструктури та підтримки інновацій).

Розглянемо більш детально окремі із них, так, Європейська політика сусідства – стратегічний документ партнерства із сусідства ЄС із суміжними країнами, положення якої спрямовано на реалізацію політико-економічних можливостей, сприянню зміцненню регіональної стабільності та безпеки, підтримання політичної, культурної та економічної кооперації та ін. На основі Європейської політики сусідства ЄС укладає План дій з кожною із суміжних держав та пропонує їм «привілейовані» відносини, які будуються на основі принципів ринкової економік, сталому розвитку та взаємному визнанні спільних цінностей.

Наприклад, Плани дій між ЄС та Україною до укладання Угоди про асоціацію («стратегічні програмні документи, метою яких є підтримка України у виконанні своїх зобов'язань як держави-члена РЄ та сприяння імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом» [11]) включає наступні сфери діяльності «розвиток транспортних та

енергетичних мереж; охоронна навколишнього середовища; прикордонний та міграційний менеджмент, митна справа, боротьба з організованою злочинністю; культурний обмін, зв'язки між громадянами, обмін інформацією; протидія нелегальному поширенню зброї» [10].

У зв'язку із повнометражним вторгненням росії на територію України ЄС невідкладно скоригував підтримку спрямовуючи її на національне відновлення та розвиток України, а в подальшому Комітет міністрів Ради Європи сформував План дій РЄ для України «Стійкість, відновлення та відбудова» 2023-2026 рр., який спрямовано на посилення демократичного управління, захист прав та свобод людини, забезпечення верховенства права, реформи в межах євроінтеграції, економічного відновлення України, імплементації європейських стандартів функціонуванню національних правозахисних установ, розбудови плюралістичного медійного середовища, захист прав дитини, встановлення гендерної рівності, реформування правосуддя, розвитку громадянського суспільства, популяризація культурної спадщини України та ін. [11].

Міждержавні угоди, наприклад, Угода про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube - CCI 2014TC16M6TN001) (Україна, Угорщина, Європейська Комісія); Спільна декларація про наміри щодо створення нової макрорегіональної стратегії Європейського Союзу для Карпатського регіону, Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Польща, Румунія, Сербія та Чорногорія, Словаччина, Чехія, Угорщина, Україна).

Нормативно-правове забезпечення в сфері транскордонного співробітництва ґрунтується на таких нормативно-правових актах, як: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною, підзаконні нормативно-правові акти (постанови ВРУ, укази Президента України, НПА Кабінету Міністрів України, міністерств та

інших центральних та місцевих органів виконавчих влади, органів місцевих органів влади, локальні нормативно-правові акти).

Конституція України визначає основні положення транскордонного співробітництва, зокрема, ст. 5. «Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [2], ст. 118 «Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації» [2], ст. 140 «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [2].

Слід зауважити, що Закон України «Про транскордонне співробітництво», який «визначав правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва» [3] втратив чинність на підставі закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво» у зв'язку із виходом України з ряду міжнародних угод, пов'язаних із регулюванням транснаціонального співробітництва у рамках Співдружності Незалежних Держав (СНД), зокрема, у жовтні 2022 року Верховна Рада прийняла закон щодо виходу України з Конвенції про транснаціональні корпорації, з метою уникнення застарілих умов, які більше не відповідають сучасним реаліям міжнародного економічного співробітництва та євроінтеграційним прагненням України.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» визначає засади стимулювання участі регіонів в сфері транскордонного та регіонального співробітництва, підтримки та розвитку транскордонної співпраці між Україною та сусідніми країнами з метою сприяння регіональному розвитку у сферах економіки, соціальної та екологічної політики, культури та забезпечення безпеки на інституційному, адміністративному та фінансовому рівні [6].

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Типової форми угоди про транскордонне співробітництво» в якій зазначається, що «підтверджуючи готовність співпрацювати відповідно до національного законодавства держав Сторін та міжнародного права, виключаючи будь-яке втручання у внутрішні справи інших держав, дотримуючись принципів взаємовигідного співробітництва та поваги до основоположних прав і свобод людини і громадянина, враховуючи взаємну зацікавленість щодо подальшого розвитку транскордонного співробітництва» [7]. Слід зауважити, що Типова форма угоди про транскордонне співробітництво ґрунтується на ряді міжнародних нормативно-правових актів (наприклад, на положеннях Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та ін.), структура угоди включає мету, предмет, права та обов'язки сторін, прикінцеві положення та норми щодо обов'язкової реєстрації угоди Мінрегіоном відповідно до Порядку повідомлення та забезпечення функціонування Реєстру угод про транскордонне співробітництво.

У випадку ухвалення суб'єктами рішення про створення об'єднання євроінтеграційного співробітництва суб'єкти транскордонного співробітництва керуються Типовим статутом об'єднання єврорегіонального співробітництва та Типовою угодою про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, які визначають наступну мету об'єднання євроінтеграційного співробітництва «заохочення, підтримки та розвитку в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між учасниками у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, визначених згідно з їх національним законодавством» [8].

Важливим для транскордонного співробітництва є розробка та впровадження національних і регіональних програм та стратегій його

розвитку, наприклад: Державної стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. та на період 2021-2027 рр., Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр. та до 2027 р. Наприклад, Державна програма розвитку транскордонного співробітництва України на період до 2027 року спрямована на розширення співпраці між прикордонними регіонами України та сусідніми державами з метою розвитку інфраструктури, економіки та культурних зв'язків. Програма передбачає стимулювання спільних проєктів у сферах охорони здоров'я, екології, транспорту та енергетики, сприяючи залученню інвестицій та модернізації місцевої інфраструктури. Особливу увагу приділено залученню фінансової допомоги ЄС, впровадженню європейських стандартів управління та посиленню безпеки у прикордонних районах. Реалізація цієї програми має сприяти регіональному розвитку, інтеграції в європейський простір та зміцненню місцевих громад через розбудову економічних та культурних зв'язків з сусідніми країнами [9].

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2.1. Функції та повноваження Державної прикордонної служби України у сфері транскордонного співробітництва

Державна прикордонна служба України (далі - ДПСУ) є ключовим органом у системі забезпечення безпеки державного кордону та здійснення контролю за його перетином. У відповідності до положень Закону України «Про Державну прикордонну службу України» завданнями ДПСУ є «завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні» [38]. Слід зауважити, що сфера її компетенції охоплює в т.ч. і транскордонне співробітництво з прикордонними службами інших країн, що є важливим елементом забезпечення національної безпеки та інтеграції України до європейських структур. В умовах сучасних викликів, таких як нелегальна міграція, транскордонна злочинність і військові загрози, роль ДПСУ у сфері транскордонного співробітництва набуває особливого значення.

ДПСУ виконує широкий спектр функцій, спрямованих на забезпечення стабільності та правопорядку на державному кордоні. Її діяльність регулюється Законом України «Про Державну прикордонну службу України», іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними угодами, які визначають основи співпраці з іноземними державами.

Першочерговою функцією ДПСУ є охорона державного кордону функція спрямована на забезпечення недоторканності державного кордону України, яка включає фізичну охорону кордону, моніторинг та

реагування на будь-які спроби його порушення. Важливими аспектами є запобігання незаконній зміні проходження лінії кордону, охорона державного суверенітету, підтримка режиму державного кордону та прикордонного режиму [40]. Наприклад, встановлення інженерних споруд на кордоні для унеможливлення його нелегального перетину, патрулювання прикордонних районів для виявлення незаконних переміщень.

Також до функцій ДПСУ відносяться: здійснення прикордонного контролю, охорона суверенних прав у виключній економічній зоні, розвідувальна та оперативно-розшукова діяльність, боротьба з організованою злочинністю і незаконною міграцією, боротьба з тероризмом, забезпечення державної охорони посадових осіб, охорона дипломатичних установ України за кордоном, координація військових формувань та правоохоронних органів, координація державних органів, що здійснюють контроль на кордоном [39].

Більше детально розкриємо зауваженні вище функції:

Здійснення прикордонного контролю. Функція передбачає перевірку документів осіб, транспортних засобів, вантажів при перетині кордону, основна мета – виявлення нелегальних мігрантів, контрабанди та інших порушень, а також, контроль охоплює як державний кордон України, так і розмежування із тимчасово окуповані території, адже забезпечення правомірності переміщення через кордон має вирішальне значення для державної безпеки. Наприклад: виявлення та затримання транспортного засобу, що перевозив заборонені товари через кордон, забезпечення ефективного пропуску гуманітарної допомоги.

Охорона суверенних прав у виключній економічній зоні. Дана функція пов'язана із забезпеченням контролю за використанням ресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, а також дотриманням міжнародних норм іншими державами та організаціями в межах цієї зони, оскільки, Україна має право на розвідку, експлуатацію морських ресурсів,

а також на охорону від незаконного вилову риби чи забруднення. Наприклад: затримання суден, які без дозволу проводили вилов морських ресурсів у зоні України, моніторинг діяльності іноземних нафтових платформ [39].

Розвідувальна, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукова діяльність. Дана функція включає збір інформації про потенційні загрози державному кордону, виявлення злочинних схем та забезпечення інформаційної безпеки, передбачає діяльність з виявлення осіб, які займаються незаконною міграцією, контрабандою чи іншими порушеннями, що загрожують національній безпеці. Наприклад: виявлення організованої групи, яка займається контрабандою через «зелену» ділянку кордону.

Боротьба з організованою злочинністю і незаконною міграцією. Протидія злочинним угрупованням, які займаються незаконним переміщенням осіб, товарів чи ресурсів через кордон, особливий акцент робиться на припиненні схем незаконної міграції, торгівлі людьми, контрабанди зброї та наркотиків. Наприклад: ліквідація маршруту нелегальної міграції з третьої країни через територію України до країн ЄС [39].

Боротьба із тероризмом. Охоплює діяльність з виявлення та припинення терористичних загроз, які можуть виникнути на державному кордоні, що включає контроль підозрілих осіб, вантажів, а також взаємодію з іншими державними органами для ліквідації терористичних осередків. Наприклад: затримання підозрюваних у причетності до терористичної діяльності на пункті пропуску через кордон.

Забезпечення державної охорони посадових осіб. Передбачає охорону місць постійного або тимчасового перебування Президента України, інших посадових осіб та офіційних делегацій під час їх відвідування прикордонних районів. Наприклад: охорона місця

проведення переговорів Президента України з іноземними лідерами поблизу державного кордону [39].

Охорона дипломатичних установ України за кордоном. Дана функція включає забезпечення безпеки українських посольств, консульств та їх працівників за кордоном, особлива увага приділяється небезпечним регіонам. Наприклад: посилена охорона консульства України у країнах, де є ризики для працівників таких установи.

Координація військових формувань та правоохоронних органів. У мирний час Державна прикордонна служба України координує діяльність військових формувань та правоохоронних органів, пов'язаних із захистом державного кордону. Наприклад: узгодження дій між прикордонниками та військовими під час проведення антитерористичних навчань у прикордонних районах.

Координація державних органів, що здійснюють контроль на кордоні. Забезпечення взаємодії між органами, які здійснюють контроль у пунктах пропуску, таких як митниця, ветеринарна чи санітарна служба, координація спрямована на спрощення контрольних процедур та забезпечення їх ефективності. Наприклад: організація спільного огляду гуманітарного вантажу митною службою, прикордонниками та медичними експертами [39].

Одним із пріоритетних напрямів діяльності ДПСУ є розвиток транскордонного співробітництва з прикордонними службами інших держав. Ця співпраця здійснюється в рамках двосторонніх та багатосторонніх угод, а також міжнародних програм, спрямованих на посилення безпеки кордонів і протидію спільним загрозам. Зокрема, ДПСУ активно співпрацює з прикордонними відомствами країн Європейського Союзу у рамках таких проектів, як:

1. «Інтегроване управління кордонами», яке визначає «як координація та співпраця на національному та міжнародному рівнях між усіма відомствами та агенціями, причетними до питань безпеки кордону

та сприяння торгівлі, що забезпечує дієве, ефективне та координоване управління з метою утримання відкритого, але добре контрольованого та безпечного кордону країни».

Відповідно до Керівних принципів для інтегрованого управління кордонами у зовнішньому співробітництві Європейської Комісії, концепція інтегрованого управління кордонами має три ключові рівні постійної співпраці та координації, як елементи основної модульної структури – Рис. 1.

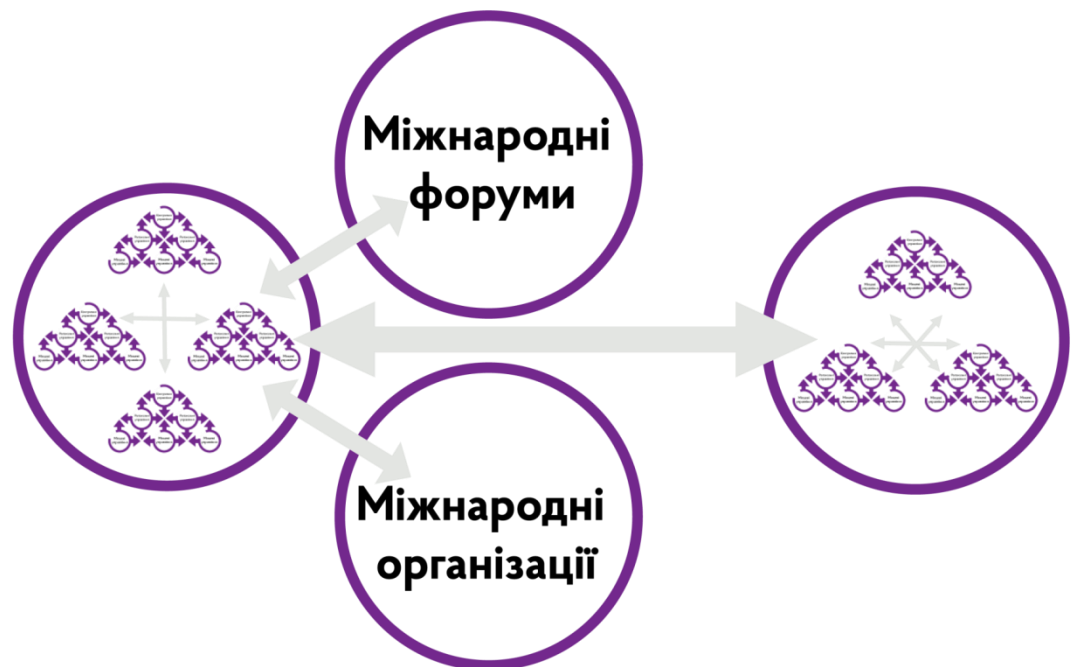

Рис. 1 Міжнародне співробітництво (ілюстрація з відкритих джерел, за матеріалами сайу Державної прикордонної служби України, <https://dpsu.gov.ua/ua/integrovanе-upravlinnya-kordonami>)

2. Європейський інструмент сусідства та партнерства – це новий фінансовий інструмент ЄС для країн, які охоплюються Європейською політикою сусідства з метою розвитку зони процвітання та добросусідства та її ефективного використання.

3. Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва – «Глобальна Європа» (NDICI-Global Europe) на період 2021-2027 рр. «головним фінансовим інструментом для зовнішніх дій ЄС, і має

найбільшу важливість у світлі важких економічних і соціальних наслідків пандемії COVID-19 для усього світу» [43].

ДПСУ бере участь у спільних заходах із запобігання та боротьби з транскордонною злочинністю.

Така діяльність включає:

- обмін оперативною інформацією з правоохоронними органами інших країн, Європолем, Інтерполом, а також міжнародними організаціями;
- організація та проведення спільних заходів із прикордонними службами інших держав, спрямованих на виявлення незаконної міграції, контрабанди, торгівлі людьми, наркотиків та зброї, фінансуванням тероризму та відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом та ін.;
- співробітництво в межах міжнародних проєктів (наприклад, EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine – EUBAM), які сприяють підвищенню ефективності охорони кордонів;
- спільні навчання з іноземними прикордонними та правоохоронними органами для вдосконалення навичок боротьби з транскордонною злочинністю та з метою обміну передовим досвідом із зарубіжними партнерами;
- удосконалення процедур контролю та перевірки на кордоні, впровадження новітніх технологій для моніторингу та аналізу ризиків, а також відпрацювання спільних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Серед прикладів спільних заходах із запобігання та боротьби з транскордонною злочинністю можна виділити такі, як: 1) спільна операція з прикордонними службами Польщі, Угорщини, Румунії та Молдови «Кордон-2024», яка спрямована на виявлення незаконного переміщення контрабанди, в тому числі тютюнових виробів та алкоголю, через державний кордон України; 2) боротьба з нелегальною міграцією, зокрема, у співпраці з Європолем було виявлено транскордонну мережу,

яка займалася незаконним переміщенням мігрантів із країн Близького Сходу через Україну до країн ЄС; 3) операція «Картель» в межах якої спільно з митною службою та Національною поліцією України ДПСУ ліквідувала канал контрабанди наркотиків через Одеський порт; 4) Міжнародна ініціатива «Green Border» (за участі України, Польщі та Словаччини), спрямований на посилення моніторингу «зеленого» кордону (неконтрольованої ділянки державного кордону).

Важливим напрямом міжнародної діяльності є взаємодія з міжнародними організаціями, такими як FRONTEX, Європол та Інтерпол. Співпраця з цими організаціями сприяє посиленню безпеки на кордонах України та забезпеченню інтеграції в європейську систему безпеки. Зокрема, через участь у спільних операціях і навчаннях ДПСУ отримує доступ до сучасних методик боротьби з транскордонною злочинністю та вдосконалює власні управлінські і оперативні спроможності.

Повноваження ДПСУ також включають впровадження новітніх технологій у сфері контролю за кордоном (зокрема, системи біометричного контролю, відеоспостереження та автоматизовані бази даних для перевірки осіб, які перетинають кордон), що дозволяє зменшити час перевірок, підвищити точність ідентифікації та знизити ризики проникнення на територію держави осіб, причетних до злочинної діяльності або тероризму. А також, участь у спільних проектах з розбудови інфраструктури прикордонних пунктів пропуску, які передбачають модернізацію обладнання та вдосконалення процедур контролю, що підвищує ефективність роботи прикордонної служби та сприяє спрощенню перетину кордону для громадян і бізнесу.

Отже, функції та повноваження ДПСУ у сфері транскордонного співробітництва охоплюють широкий спектр завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки та правопорядку на державному кордоні, протидією транскордонній злочинності та розвитком міжнародної взаємодії. ДПСУ виступає не лише як охоронець державного кордону, а й

як активний учасник міжнародних процесів, спрямованих на посилення регіональної та глобальної безпеки. Розвиток транскордонної співпраці дозволяє прикордонній службі впроваджувати кращі практики, підвищувати ефективність своєї діяльності та сприяти інтеграції України у міжнародні безпекові структури.

2.2. Роль ДПСУ у забезпеченні національної безпеки в рамках транскордонного співробітництва

Державна прикордонна служба України (ДПСУ) відіграє ключову роль у системі забезпечення національної безпеки, зокрема через ефективне транскордонне співробітництво. В умовах посилення зовнішніх та внутрішніх загроз її функції виходять далеко за рамки охорони державного кордону, охоплюючи комплекс заходів, спрямованих на протидію викликам, які виникають у прикордонних зонах. Це стосується не лише військових загроз та порушень державного суверенітету, але й боротьби з транскордонною злочинністю, нелегальною міграцією, тероризмом та іншими загрозами, що впливають на стабільність держави.

Згідно із Законом України «Про національну безпеку України», прикордонна служба є одним із суб'єктів, які безпосередньо реалізують державну політику у сфері безпеки. Вона інтегрує свої дії з іншими правоохоронними структурами та військовими формуваннями, а також активно співпрацює з міжнародними партнерами для протидії спільним загрозам. Національна безпека у сфері транскордонного співробітництва забезпечується комплексом заходів, серед яких контроль та моніторинг ситуації на кордоні, обмін інформацією з партнерами, а також координація зусиль у кризових ситуаціях.

Одним із ключових завдань ДПСУ є упередження та протидія транскордонній злочинності, що включає боротьбу з контрабандою,

торгівлею людьми, нелегальним обігом зброї та наркотиків. В умовах, коли такі види злочинності часто мають міжнародний характер, ДПСУ активно використовує механізми транскордонного співробітництва для спільних дій із прикордонними відомствами інших держав та міжнародними організаціями, такими як Європол та Інтерпол.

Особлива роль ДПСУ в національній безпеці проявляється у протидії нелегальній міграції. З огляду на геополітичне положення України, її кордони часто використовуються як транзитні маршрути для нелегальних мігрантів. ДПСУ працює над забезпеченням контролю за потоками мігрантів, взаємодіє з прикордонними службами сусідніх держав та органами Європейського Союзу в рамках програм боротьби з нелегальною міграцією та торгівлею людьми. У цьому контексті важливим інструментом є участь ДПСУ у міжнародних ініціативах із захисту прав мігрантів та боротьби з їх експлуатацією.

Важливим напрямом діяльності ДПСУ є спільні операції з охорони кордону та боротьби з правопорушеннями. В рамках співпраці з країнами-сусідами проводяться спільні патрулювання, перевірки та контрольні заходи на суміжних територіях, що дозволяє підвищити ефективність охорони кордону. Наприклад, у співпраці з Польщею, Румунією та Молдовою реалізуються заходи щодо посилення контролю в прикордонних районах, а також забезпечується обмін інформацією в режимі реального часу.

Одним із найважливіших аспектів транскордонного співробітництва є спільна боротьба з тероризмом та екстремізмом. У сучасних умовах загроза терористичних актів може надходити з-за меж держави, і тому прикордонні служби мають відігравати ключову роль у запобіганні проникненню на територію України осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю. ДПСУ активно взаємодіє з міжнародними партнерами для моніторингу та аналізу ризиків, використовуючи як

інформаційні системи, так і механізми координації дій під час потенційних кризових ситуацій.

Значну увагу ДПСУ приділяє впровадженню сучасних технологій для забезпечення безпеки кордону. Автоматизовані системи обробки даних, біометричні технології та інші засоби моніторингу дозволяють виявляти та запобігати правопорушенням на ранніх етапах. Це сприяє не лише підвищенню ефективності прикордонного контролю, але й інтеграції України в загальноєвропейську систему управління кордонами.

ДПСУ відіграє важливу роль у протидії військовим загрозам та гібридним викликам, що є актуальними для України з огляду на тривалу агресію з боку російської федерації. Прикордонники несуть службу на лінії розмежування та в районах, прилеглих до окупованих територій, виконуючи як оборонні, так і розвідувальні функції. ДПСУ також співпрацює з підрозділами Збройних сил України та іншими силовими структурами для координації дій у разі загострення ситуації на кордоні.

Важливою складовою діяльності ДПСУ є інформаційна безпека. Прикордонна служба протидіє дезінформації та пропаганді, що використовується з метою дестабілізації ситуації в прикордонних районах. Крім того, ДПСУ бере участь у заходах із забезпечення кібербезпеки, оскільки транскордонна злочинність часто включає кіберзагрози, пов'язані з незаконним доступом до даних або блокуванням критично важливих систем управління.

Одним із пріоритетів ДПСУ є поглиблення співпраці з Європейським Союзом та міжнародними безпековими організаціями. Україна поступово інтегрується у систему колективної безпеки ЄС, що передбачає гармонізацію процедур контролю за кордонами та впровадження стандартів ЄС у діяльність ДПСУ. Участь у програмах FRONTEX та інших міжнародних ініціативах сприяє підвищенню рівня підготовки прикордонників та впровадженню новітніх технологій у контроль за кордоном.

Крім того, ДПСУ активно бере участь у міжнародних форумах, робочих групах та навчаннях, що дозволяє забезпечити обмін досвідом та координацію дій із зарубіжними партнерами, що сприяє підвищенню ефективності транскордонної співпраці та зміцненню безпеки як на національному, так і на регіональному рівні.

Отже, роль ДПСУ у забезпеченні національної безпеки в рамках транскордонного співробітництва є багатогранною та охоплює широкий спектр завдань – від охорони кордону до протидії транскордонній злочинності та гібридним загрозам. Ефективне виконання цих функцій потребує як внутрішньої координації між державними органами, так і активної міжнародної співпраці, що дозволяє Україні забезпечувати стабільність на кордоні та інтегруватися у загальноєвропейську систему безпеки та є важливим елементом державної політики у сфері національної безпеки.

2.3. Проблеми та перспективи розвитку транскордонного співробітництва Державної прикордонної служби України

На думку К.В. Гороховської необхідність активізації транскордонного співробітництва обумовлена «наявністю спільних транскордонних проблем, які необхідно вирішувати шляхом об'єднання зусиль; необхідністю гармонізованого регіонального розвитку та економічної кооперації, підвищення конкурентоспроможності регіонів та рівня життя населення периферійних прикордонних територій в умовах глобалізаційних та інтеграційних впливів; проблемами розвитку транспортної, інформаційної, підприємницької інфраструктури; потребами розвитку туристичної сфери; спільними проблемами у сфері екології та охорони довкілля; необхідністю активізації людського капіталу регіонів, розвитку науки, освіти та культури; необхідністю

впровадження ідей євроінтеграції та поглибленням добросусідських відносин» [30].

Державна прикордонна служба України відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки державних кордонів та реалізації транскордонного співробітництва, однак у цьому процесі вона стикається з низкою проблем, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Ефективний розвиток транскордонного співробітництва вимагає аналізу цих проблем, а також визначення перспективних шляхів їх вирішення та удосконалення міжнародної взаємодії прикордонної служби.

Проблеми транскордонного співробітництва ДПСУ

1. Політичні та військові виклики. Тривала військова агресія російської федерації створює серйозні перешкоди для транскордонного співробітництва, особливо на східних та південних рубежах. В умовах воєнного стану ДПСУ зосереджена не лише на виконанні функцій охорони кордону, але й на протидії військовим загрозам. Окупація частини територій ускладнює контроль за кордоном та обмежує можливості співпраці з прикордонними службами сусідніх країн на цих напрямках.

2. Нелегальна міграція та транскордонна злочинність. Нелегальна міграція та транскордонна злочинність залишаються одними з головних викликів у діяльності ДПСУ. Україна є транзитною країною для мігрантів, які прямують до країн ЄС, що створює додаткове навантаження на прикордонну службу. Проблеми посилюються недостатнім фінансуванням та обмеженим кадровим ресурсом для забезпечення належного контролю за потоками людей і товарів.

3. Обмежені фінансові та матеріально-технічні ресурси. Фінансування ДПСУ є недостатнім для повної модернізації прикордонної інфраструктури та впровадження сучасних технологій. Недостатнє забезпечення спеціалізованими транспортними засобами, системами моніторингу та зв'язку ускладнює виконання завдань служби на високому

рівні. Застарілі технічні засоби контролю негативно впливають на оперативність і точність виявлення порушень.

4. Правові та бюрократичні перешкоди. Правові проблеми пов'язані із недостатньою гармонізацією національного законодавства із стандартами Європейського Союзу та іншими міжнародними нормативними актами, окрім того, бюрократичні перепони у взаємодії з іншими державними органами та міжнародними партнерами ускладнюють оперативний обмін інформацією та координацію дій.

5. Відсутність чіткої координації на міжнародному рівні. Хоча ДПСУ бере активну участь у міжнародних програмах співробітництва, існують проблеми координації спільних дій із прикордонними службами сусідніх держав. Відсутність узгоджених протоколів дій у кризових ситуаціях або чітких процедур взаємодії може призводити до неефективності спільних заходів.

Перспективи розвитку транскордонного співробітництва ДПСУ

Інтеграція з Європейським Союзом та впровадження стандартів FRONTEX. Перспективним напрямом розвитку є інтеграція України у європейську систему управління кордонами та впровадження стандартів FRONTEX, що включає гармонізацію процедур прикордонного контролю, участь у спільних операціях та навчаннях, а також інтеграцію у єдину інформаційну систему для обміну даними про правопорушення. Участь у таких програмах підвищить рівень підготовки персоналу та сприятиме модернізації прикордонної інфраструктури.

Модернізація та цифровізація прикордонної інфраструктури. Впровадження сучасних технологій, таких як автоматизовані системи контролю, біометричні бази даних та засоби відеомоніторингу, дозволить підвищити ефективність управління кордоном. Оцифрування процесів сприятиме швидшому обміну інформацією як між українськими відомствами, так і з міжнародними партнерами, що знизить ризики транскордонної злочинності.

Посилення кадрового потенціалу. Розвиток транскордонного співробітництва вимагає підготовки кваліфікованих фахівців, здатних працювати у міжнародному середовищі. Перспективним напрямом є посилення професійної підготовки прикордонників, зокрема через стажування у міжнародних організаціях та участь у програмах обміну досвідом із прикордонними службами інших країн.

Розширення участі у міжнародних безпекових ініціативах. Активна участь у міжнародних ініціативах, таких як спільні програми боротьби з нелегальною міграцією та тероризмом, дозволить зміцнити позиції України у сфері міжнародної безпеки. ДПСУ має розвивати співпрацю з Європолем, Інтерполом та іншими міжнародними структурами, що займаються питаннями транскордонної безпеки.

Поглиблення співпраці з прикордонними службами сусідніх держав. Удосконалення транскордонної співпраці із суміжними країнами сприятиме підвищенню безпеки на кордоні та забезпеченню своєчасного реагування на кризові ситуації. Необхідно укласти нові угоди про співпрацю та поглиблювати вже наявні домовленості, що стосуються обміну інформацією, спільних патрулювань та координації заходів безпеки.

Розвиток інституційної спроможності та міжнародної підтримки. Отримання технічної та фінансової підтримки від міжнародних партнерів сприятиме підвищенню інституційної спроможності ДПСУ. ЄС та інші міжнародні організації вже надають Україні допомогу для зміцнення безпеки кордонів, однак важливо розширювати такі програми та залучати додаткові ресурси для модернізації служби.

Отже, розвиток транскордонного співробітництва Державної прикордонної служби України є важливим компонентом забезпечення національної безпеки та інтеграції у європейську систему управління кордонами. Незважаючи на існуючі проблеми, реалізація перспективних напрямів розвитку дозволить підвищити ефективність діяльності ДПСУ,

зміцнити міжнародне співробітництво та забезпечити стабільність на державному кордоні України.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження ми дійшли наступних висновків.

Транскордонне співробітництво — це форма міжнародної взаємодії, що охоплює спільні дії між органами місцевого самоврядування, державними установами, бізнесом та громадськими організаціями прикордонних регіонів сусідніх держав. У результаті дослідження встановлено, що транскордонне співробітництво — це комплекс заходів і процесів, спрямованих на взаємодію між органами влади, службами безпеки та громадськими організаціями різних держав, зокрема суміжних, з метою забезпечення спільної охорони кордонів, підтримання безпеки та розвитку добросусідських відносин. Основними ознаками транскордонного співробітництва є спільність інтересів держав, взаємне визнання повноважень партнерів, багаторівнева координація, а також міжнародно-правове підґрунтя. Зміст транскордонного співробітництва включає економічну, соціально-культурну, екологічну, інфраструктурну співпрацю, а також правопорядок і безпеку, воно спрямоване на досягнення збалансованого розвитку прикордонних регіонів, стимулювання їх економічної активності та вирішення спільних проблем.

Основними принципами транскордонного співробітництва є законність, відповідальність, відкритість, рівність можливостей, інклюзивність, гармонізація інтересів, економічна обґрунтованість і концентрація ресурсів на пріоритетних проектах.

Функції транскордонного співробітництва охоплюють: економічну (підтримка малого бізнесу, інфраструктурних проєктів, залучення інвестицій), соціальну (поліпшення доступу до послуг, інтеграція громад), екологічну (управління спільними природними ресурсами, зменшення екологічних ризиків), безпекову (боротьба з транскордонною злочинністю, незаконною міграцією).

Організаційно-правові форми транскордонного співробітництва включають єврорегіони, транскордонні програми ЄС, спільні інфраструктурні проекти, партнерства між громадами, програми кризового управління та обмін досвідом між регіонами.

В основі нормативного забезпечення лежать міжнародні угоди (Угода про асоціацію з ЄС, Європейська рамкова конвенція про транскордонного співробітництва), національне законодавство (Конституція України, закони «Про міжнародне територіальне співробітництво», «Про засади державної регіональної політики») та програми розвитку (Державна програма транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки). Правова база гармонізована з нормами ЄС, але потребує вдосконалення для більш ефективного функціонування.

Державна прикордонна служба України у сфері міжнародного співробітництва та протидії транскордонним загрозам виконує такі функції, як: охорона кордону (фізична охорона, моніторинг, запобігання порушенням), прикордонний контроль (перевірка документів, боротьба з нелегальною міграцією), розвідувальна та оперативно-розшукова діяльність (виявлення загроз, злочинних схем), співпраця з іноземними партнерами (обмін інформацією, спільні навчання, протидія загрозам).

Функції та повноваження Державної прикордонної служби України у сфері міжнародного співробітництва та протидії транскордонним загрозам мають ключове значення в забезпеченні безпеки державного кордону, захисті національних інтересів та інтеграції України у глобальні та європейські структури. Як центральний орган виконавчої влади, ДПСУ виступає не лише гарантом безпеки на кордоні, а й активним учасником міжнародного діалогу, спрямованого на боротьбу з сучасними викликами транскордонного характеру.

Однією з основних функцій ДПСУ є охорона державного кордону, що включає фізичний захист кордону, запобігання його нелегальному

перетину та порушенням режиму. В умовах сучасних викликів, таких як нелегальна міграція, контрабанда та загрози національній безпеці, ця функція потребує особливої уваги, адже, ДПСУ не лише здійснює контроль за перетином кордону, а й впроваджує сучасні технології для моніторингу прикордонної зони (наприклад, інженерні споруди, системи відеоспостереження та мобільні групи реагування забезпечують ефективний захист від нелегального переміщення осіб і товарів).

Основна мета прикордонного контролю полягає у виявленні нелегальних мігрантів, запобіганні ввезенню контрабанди та забезпеченні безпеки осіб, які перетинають кордон. У сучасному світі, де терористичні загрози та організована злочинність набувають транснаціонального характеру, прикордонний контроль перетворюється на інструмент забезпечення державного суверенітету. ДПСУ активно співпрацює з прикордонними відомствами сусідніх держав, міжнародними організаціями, такими як Frontex, та бере участь у реалізації спільних проєктів у сфері охорони кордонів, її повноваження передбачають проведення спільних операцій, обмін інформацією та участь у транскордонних робочих групах.

Особливу роль відіграє розвідувальна та оперативно-розшукова діяльність ДПСУ. У сучасних умовах, коли загрози на кордоні стають дедалі складнішими, ця функція включає виявлення транскордонних злочинних схем, протидію організованій злочинності, боротьбу з нелегальною міграцією та контрабандою, збір інформації, її аналіз та обмін з іншими правоохоронними органами дозволяють вчасно ідентифікувати загрози та попереджати їх виникнення.

Окрім безпосередніх завдань охорони кордону, ДПСУ виконує низку інших важливих функцій, зокрема забезпечення суверенних прав України у виключній економічній зоні, боротьбу з тероризмом, охорону дипломатичних установ за кордоном та координацію з іншими державними органами.

Роль ДПСУ зросла в умовах війни та пов'язаних із нею викликів, так, забезпечення гуманітарної допомоги, координація дій з міжнародними партнерами, захист кордонів від військових загроз — усе це підкреслює важливість служби у системі національної безпеки. Її діяльність не лише захищає кордони держави, а й демонструє спроможність України виконувати міжнародні зобов'язання, що є важливим етапом інтеграції до європейського співтовариства.

Основні проблеми транскордонної діяльності ДПСУ включають недостатнє фінансування, обмежену технічну оснащеність, недосконале законодавство, низький рівень міжнародної координації. Розвиток транскордонного співробітництва ДПСУ є стратегічним завданням, спрямованим на зміцнення національної безпеки, інтеграцію України до європейських структур та ефективну протидію сучасним загрозам. Ця сфера потребує багатопланового підходу, що включає вдосконалення законодавчої бази, технічної спроможності, кадрового потенціалу та налагодження міжнародної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики: посібник / Євчак Ю.Б., Зарді А., Лазур Я.В., Очкаї Д., Санченко А.Є., Сошников А.О., Устименко В.А., Фетько Ю.І. / за заг. ред. В.А. Устименка; ред.-упоряд. Гук А.К., Санченко А.Є. К., 2020. 152 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2024)
3. Про засади державної регіональної політики: Закону України 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 01.10.2024)
4. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 р. № 1861-IV (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (дата звернення: 25.10.2024)
5. Про міжнародне територіальне співробітництво України: Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text> (дата звернення: 10.10.2024)
6. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 15.09.2024)
7. Про затвердження Типової форми угоди про транскордонне співробітництво: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 24.06.2019 р. № 140. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-19#Text> (дата звернення: 11.08.2024)
8. Про затвердження Типового статуту об'єднання єврорегіонального співробітництва: Постанова Кабінету Міністрів

України від 18.12. 2019 р. № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.08.2024)

9. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.10.2024)

10. Європейська політика сусідства та потенціал нової Посиленої угоди Україна-ЄС як чинники європейської інтеграції України. *Державна податкова служба України: Єдиний державний вебпортал електронних послуг*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka/> (дата звернення: 10.10.2024)

11. Плани дій Ради Європи для України. *Постійне представництво України при Раді Європи*. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/plani-dij-radi-yevrope-dlya-ukrayini> (дата звернення: 10.08.2024)

12. Братко І.В. Правові аспекти надання міжнародної допомоги Європейського Союзу в рамках реалізації Європейської політики сусідства. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 33-39. URL: <http://www.apdp.in.ua/v64/06.pdf> (дата звернення: 01.10.2024)

13. Цукан О.М. Правові основи транскордонного співробітництва в актах Ради Європи. *Юридичний бюлетень*. Випуск 7, ч. 1. 2018. С. 161-168.

14. Палагнюк Ю.В. Європейська політика сусідства як інструмент співробітництва ЄС з Україною. *Наукові праці. Державне управління*. Випуск 147. Том 159. С. 49-53.

15. Белов Д.М., Гончарук В.В. Теоретико-правові засади здійснення транскордонного співробітництва: окремі аспекти. *Науковий*

вісник Ужгородського Національного Університету. 2021: Серія Право. Випуск 68. С. 131-136.

16. Дербак В.І. Транскордонне співробітництво як сучасна правова категорія. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 323-326. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/62.pdf> (дата звернення: 25.10.2024)

17. Мікула Н.А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Львів: ІРД НАН України, 2004. 231 с.

18. Беленький П.Ю., Мікула Н.А. Формування та розвиток системи міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні. *Регіональна економіка*. 2001. №3. С. 61-74

19. Проскура В.Ф. Проблеми та перспективи реалізації транскордонного співробітництва на місцевому рівні. *Економіка і суспільство*. Вип.14. 2018. С. 139–146.

20. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України*. За ред. С. Максименка. К.: Логос, 2000. 171 с.

21. Несух Л. М., Качур В. М. Правові основи забезпечення розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС *Часопис Київського університету права*. №4, 2023. 253-257. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.49> (дата звернення: 10.10.2024)

22. Лебедева А.Ю. Нормативно-правові та інституціональні основи транскордонного співробітництва. *REGIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT*. 2 (15), April 2017. С. 99-102.

23. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ, видавництво «Крамар», 2011, 259 с.

24. Журба І. Транскордонне співробітництво: концептуальні засади та проблеми державної фінансової підтримки. *Світ фінансів*. Випуск 1 (6), січень 2006. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26036/1/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%B1%D0%B0%20%D0%86..pdf> (дата звернення: 25.10.2024)

25. Беленький П. Ю., Мікула Н.А. Теоретико-методичні основи формування зовнішньої стратегії областей. Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект / Зб.науковийпраць. Донецьк,ДонНУ. 2002. С. 166–169.

26. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. Львів:ІРДНАНУУкраїни, 2004. 395 с.

27. Дунська, А., Жалдак, Г. Транскордонне співробітництво: сутність та перспективи розвитку. Підприємництво та інновації. № 7, 2019. 56-64. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/7.9> <http://eijournal.in.ua/index.php/journal/article/view/170/156> (дата звернення: 25.10.2024)

28. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.

29. Беленький П.Ю. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів / П.Ю. Беленький, Н.А. Мікула: монографія / Регіональна політика: методологія, методи, практика: [кол. авт.; за ред. академіка НАНУ М.І.Долішного]. Львів: НАН України; Інститут регіональних досліджень, 2001. С. 654–697.

30. Гороховська Транскордонне співробітництво в Україні: значення та пріоритетні напрямки розвитку. Ефективна економіка.№8, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5736> (дата звернення: 10.10.2024)

31. Cross-border Cooperation Program Poland-Belarus-Ukraine 2014–2020. URL: <https://www.pbu2020.eu/ua> (дата звернення: 01.10.2024)

32. Програма транскордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 рр. URL: <http://www.huskroua-cbc.net/ua/> (дата звернення: 25.10.2024)

33. Програма «Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027» URL: <https://pl-ua.eu/ua/pages/586> (дата звернення: 15.09.2024)
34. Програма «Green Deal Across Borders» URL: <https://greendealukraina.org/uk/> (дата звернення: 01.10.2024)
35. Програма ЄС «Interreg Europe». URL: <https://hromady.org/promozhivosti-programi-yes-interreg-europe-dlya-oms/> (дата звернення: 25.10.2024)
36. Окуньовська Ю.В. Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни. Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. 2022. № 7. С. 70-74.
37. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210408?an=23> (дата звернення: 10.10.2024)
38. Про Державну прикордонну службу України: Закону України від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 15.09.2024)
39. Основні завдання. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/osnovni-zavdannya> (дата звернення: 01.10.2024)
40. Нікіфоренко В.С. Правове та організаційне забезпечення функціонування системи суб'єктів у сфері безпеки державного кордону в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (26) там 2, 2019. С. 95-100. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1-2_2019/22.pdf (дата звернення: 10.10.2024)
41. Інтегроване управління кодонами. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/integrovane-upravlinnya-kordonami> (дата звернення: 25.10.2024)

42. Сидорук М.В. Європейський інструмент сусідства й партнерства як основна фінансова ініціатива Європейської політики сусідства для України. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2011. № 21. С. 61-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnum_2011_21_14 (дата звернення: 01.10.2024)

43. Євросоюз погодив фінансовий інструмент «Глобальна Європа». Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3262014-evrosouz-pogodiv-finansovij-instrument-globalna-evropa.html> (дата звернення: 01.08.2024)